

Basisvorming: een uitdaging voor docenten

1 januari 1993

Auteurs: Ruud Jansen, Eva M. Tol-Verkuyl

Volume: 24

Nummer: 4

Pagina's: 145-150

Documenten

- [moer_jrg24_035.pdf](#)

recensie p r r didactisch is het boek te karakteriseren als instrumentele handleiding voor de leraar nederlands in de basisvorming p 1 3 ruud jansen doelgroepen eva m tol verkuyl het boek is bestemd voor drie doelgroepen leraren in het voorgezet onderwijs die serie us basisvorming een werk willen maken van de basisvorming studenten aan lerarenopleidingen en nascholers uitdaging voor docenten nederlands maar ook voor andere lezers zoals toetsontwikkelaars en schoolboekauteurs hoopt men richtinggevend te zijn uitgangspunten helge bonset martien de boer en tiddo ekens nederlands in de basisvorming een praktische stof in het boek is georganiseerd vanuit de sche didactiek coutinho muiderberg 1992 275 visie dat onderwijs voor leerlingen doelgericht blz f 39 5 0 en zinvol kan zijn het is te beschouwen als een goed doordachte uitwerking van het leren toepassen van vaardigheden in onderlinge we kenden normaal functioneel onderwijs en samenhang we hadden moedertaal didactiek 1986 als hand daarnaast geeft het het boek een vertaling van boek we hebben nu de basisvorming snvo de kerndoelen nederlands voor de onderwijs en er is een nieuw handboek voor de didactiek praktijk inhoudelijke accentverleggingen zijn van het nederlands in de bavo b e langrijk maar zo mogelijk nog belangrijker veelgehoorde verzuchtingen zijn waarom is de aandacht die de didactische verwerking moet het nu weer allemaal anders maar ook van stof in dit boek krijgt zo is er grote aandacht die bavo is die wel zo nieuw we doen dit dacht voor vaardigheden die ook bij andere toch allemaal al jaren schoolvakken een rol spelen het oefenen van anderen vinden de kerndoelen van de basis de vaardigheden staat nadrukkelijk in dienst vorming te vaag om er iets aan te hebben van totaalvaardigheden integratie van vakon vage kerndoelen maken het mogelijk er j e derdelen wordt bevorderd waar dat maar mo eigen invulling aan te geven en dat is ook de gelijk is bedoeling wij vinden dat de basisvorming wel de auteurs geven aan hoe de produktgerich degelijk nieuwe accenten aangeeft voor het te aanpak kan worden vervangen door een vak nederlands en wij vinden dat het nieuw produkt en procesgerichte aanpak dat wil verschijnen handboek een goede gids is voor zeggen dat de systematische aandacht voor het

omgaan niet de snvo het boek maakt strategisch handelen een van de belangrijkste docenten duidelijk welke mogelijkheden voor didactische uitgangspunten van het boek is interpretatie en uitwerking van de kerndoelen er zijn opbouw van het boek karakterisering van het boek in hoofdstuk t geven de auteurs een verantwoording van hun kader hun inhoudelijke en de ondertitel karakteriseert het boek het is didactische principes geven zij aan hoe het een praktische didactiek voor het onderwijs in boek gebruikt kan worden en verantwoord e n het vak nederlands daarbij wordt onderwijs zij hun ideeën in het nederlands inhoudelijk gekenmerkt als in de hoofdstukken 2 tot en met 7 passeren taalvaardigheidsonderwijs onderwijs in het respectievelijk het leesonderwijs list 2 het beschouwen van taalgebruik fictie onderwijs schrijfonderwijs list 3 het geïntegreerde onderwijs in taalvariatie en media onderwijs spreek en luisteronderwijs list 4 het om 1993 4 m o er 145 gaan met fictie hst 5 taalvariatie hst 6 en informatiekunde als hulpvak bij schrijven het gebruik van de massamedia hst 7 de re maar ook als middel om deelvaardigheden te vue de hoofdstukken hebben een syste oefenen en wellicht ook als medium voor matische opbouw de vakonderdelen worden creatievere toepassingen wordt op meer dan aan de orde gesteld vanuit de optiek van de een plaats genoemd daarmee doen de auteurs le erling vanuit de betreffende kerndoelen en recht aan de kerndoelen 18 t9 en zo vanuit de leerstof elke leerstofkern wordt ine auteurs besteden terecht vrij veel aandacht behandeld in drie onderdelen eerst geven de aan onderwijs dat de media centraal stelt en auteurs aan welke basisvaardigheden noodza aan beeldtaal bij de overdracht van kennis enkelijke voorwaarden voor het onderdeel zijn culturele waarden spelen visuele media een dan behandelen zij de deelvaardigheden en steeds belangrijker rol de school kan niet tenslott e beschrijven ze de totaalvaardigheden voorbijgaan aan de functie die de tv en beeld van elk vakonderdeel lessuggesties enkele taal voor leerlingen heeft in de toekomst zul uitgewerkte voorbeeldlessen en suggesties len de leerstofgebieden niedia en beeldtaal voor toetsing ronden de behandeling van elk ongetwijfeld een grotere plaats in onze curri onderwerp af bij de hoofdstukken 6 en 7 ont cula innemen breekt het onderdee l toetsing naast creatief taalgebruik is er aandacht voor in hoofds tuk 8 behandelen de auteurs het lezen van fictionele teksten wij vinden de schoolboeken die redelijk tot goed aansluiten grote aandacht die fictie krijgt doordat er een bij de kerndoelen voor een uitvoerige analyse apart hoofdstuk aan wordt besteed terecht de van vier nieuwe methoden voor de basisvor auteurs wijken hier welbewust van de kern ming verwijzen we naar witte 1992 doelen af wij zijn het niet de auteurs eens dat fictie niet als een minimaal onderdeel van le bespreking van enkele punte n zen moet worden beschouwd in de basisvor ming ligt de nadruk over het algemeen op h et is ondoenlijk het boek in zijn geheel te technische en cognitieve aspecten van taalge b e spreken omdat de geboden informa t ie op bruik daarom is enig tegenwicht in de vorni vrijwel elk onderdeel zeer gedetailleerd is van aandacht voor emotionele beleving van daarom beperken we ons tot enkele grote lij teksten noodzakelijk dat fictie in de andere nen we gaan eerst in op wat volgens ons en kerndoelen overigens ruim aan bod kan ko kele sterke kanten van het boek zijn daarna men laat hawinkels 1 992 p 18 overtuigend geven we aan wat minder sterke punten zijn zien hij zegt hierover aa

ngezi en het boek op een evenwichtige te midden van de andere kerndoelen stnn i r nt c heel manier aandacht aan inhoudelijke en aan di iaat opmerkinyeii die rechtstreeks ofiiidirett ook met d a ctische aspecten van het vak nederland s be het onderwijs in ieuqdliterntuur te maken liebberr s teedt zullen we ook op deze beide a specten het is de uitdrukkelijke bedoeliw van de commisie van het boek ingaan eindtermen basisvorming r j e t 1 qqivpqst om naj te geven dat jeugd literntuur veel minder dan inhoudelijk sterke punte n in het verleden een apart onderdeel van het curricu lum zou zijn de commissie heeft herhaaldelijk ge inhoudelijk sterk vinden we de uitvoerige zegd te liebben ttestreefd naar opname van fictie in aandacht voor geintegreerde vormen van s pre zoveel mogelijk onderdelen van het vak ke n en lui steren spreek en luisteronderwij s vervolgens gaat hij in op de kern doelen die worden in een hoofdstuk behandeld eerst ko een groter of kleiner direct verband vertonen men de deelvaardigh eden van spreken en lui s met fictie en dat zijn er nogal wat de kern teren aan de orde bij s preken is steeds het lui s doelen 1 2 3 6 y 13 1 5 en 16 teren van de toehoorder of gesprekspartner voorondersteld bij luisteren is op de achtergrond didactisch sterke punte n de sprekende ander aanwezig in paragraaf 4 4 3 bijvoorbeeld worden deze deelvaardigheden in een buitengewoon sterk punt van het boek i s sam enhang geoefend bij het zorgvuldig opge de nadruk op een systematische aanpak bij alle bouwde onderdeel g esprekke n v oe ren onderdelen van het vak nederland s 146 moe r 1 3 4 spreken en luisteren b as i svaar di gh ed e n tec h n i sc h sp rek en arti cu l a ti e in tonat i e vo l ume tempo en concen trat i e deel vaardigh ede n orientatie bij vaste vragen die ook gelden voor schrijven zoals wat ga ik ve rtellen aan w i e h oe pa k ik da t aan wa t wi l ik berei ken verkennen van de deeltaak zoal s waar gaat het over en wa t weet ik d aar al van voor bere i den van h et sp r e ken aan de h and va n een lijs tj e aandachtsp un ten i n l og ische vo l gorde verd er v ragen a l s voor welk publi ek spreek ik hoeveel in forma t ie geef ik uitvoeren van de deeltaak reflecteren vragen als is de boodschap overgekomen wat k an de volgende k eer i an d ers b e t er en hoe d an totaal vaardi gh ed en on d e r andere een korte mono l oog ho u den bijv een boe k presenteren lu i s teren naar instructies en leerstof i de vaste opbouiv per hoofdstuk geillustreerd aan spreken luisteren hst 4 de opbouw van le s sen voor de verschillend e en tielemans de rente ven forrnlniteit de mate van vakonderdelen van basisvaardigheden via de e l voorkennis de rnoeilijkheidsgrnad van liet onderwerp vaardigheden naar totaalvaardigheden is uits t e de mate van betrokkenheid vair tiespreksdeebierners kend deze opzet lijkt gein s pireerd door het bij liet ondenverp de iei1qte van de tekst en de lente leermodel van gal perin in de interpretatie van hulk p 24 om de lesstof te ordenen in van van pafferen c99o alle deelvaardigheden toenemende complexiteit alleen de uitwer krijgen hun plaats toegewezen ook spellin g king ervan bij de verschillende vakonderdelen grammatica en woordensch a tuitbreiding dat blijft erg summier hoort ook zo de afwijzing van de gangbare tenslotte noemen we als sterk punt de aan praktijk waarbij sommige deelvaardigh e de n dacht voor onderwijskundige transfer het een geheel eige n leven zijn gaan leiden he eft boek laat op allerlei manieren zien hoe in het ee n wel zeer rigoureu z e inperking van met kader van de basisvorming integratie tot stand name taalkundige onderwerpen tot gevolg ge

kan worden gebracht zowel binnen het vak had dat blijkt bijvoorbeeld uit de marginale nederlands als in samenwerking met andere plaats die woordenschatuitbreiding zinsanalyse vakken integratie wordt bevorderd als alle en zinsbouwvaardigheid in het boek krijgen vakken op dezelfde wijze gaan werken het de deelvaardigheden worden aangeleerd in de boek heeft in dat opzicht een voorbeeldfunctie vorm van een stappenplan als het uitvoeren en het vak nederlands kan daarom bij het be van strategische handelingen daardoor is de vorderen van integratie een belangrijke zo niet nadruk komen te liggen op het proces van het baanbrekende rol spelen bijvoorbeeld door leren elke taak wordt op systematische en effectief het stimuleren van een taalbeleid voor de hele efficiënte wijze uitgevoerd altijd komt eerst het school dit houdt in dat onder andere ten be oriënteren op de taak en na het uitvoeren van hoeve van allochtone en taalzwakke leerlingen de taak volgt het beoordelen van leerproces en bij alle vakken aandacht wordt besteed aan het leerresultaat de evaluatie wordt taakbeband tussen taal en studievervaardigheden aanwing of reflectie op het taalgebruik genoemd schooltaal en aan instructietaal in schoolboek het bijgevoegde schema zie hiëboven metken een gedeeltelijke invulling voor het spreken en luisteronderwijs illustreert de indeling die in de praktijk van het onderwijs lijken veel te voor elk vakonderdeel in het boek gevolgd raren gebukt te gaan onder examendwang wordt ze durven niet met alternatieve werkvormen een ander positief punt is de opbouw van de te experimenteren uit angst dat de examen leerstof over de jaren van de basisvorming het normen dan niet gehaald worden wij zijn er boek gebruikt de zes dimensies van van peer van overtuigd dat wanneer docenten vanaf de 1993 4 moer 147 eerste klas gaan werken op de manier die in dit het boek is nadrukkelijk niet bedoeld als de boek wordt voorges teld zij er niet b e ducht vervanger van moedertaaldidactiek dat kan voor hoeven te zijn dat de eind examen norm ook niet daarvoor is het wat te sterk praktisch niet gehaald wordt h e t wo rdt de hoo g s t e tijd gericht en te zeer toegespitst op het aanleren dat de bekend e vici e uze cirkel s do o rbro ke n van vaardigheden door het praktische karakter worden d e b asi s vo rmin g e n h e t n e d e r l a n d s t e r v a n h e t b o e k b e r e i d t h e t b o e k s t u d e n t e n a d e b a s i s v o r m i n g z u l l e n d a n z o n d e r a l t e v a n l e r a r e n o p l e i d i n g e n o p t i m a a l v o o r o p d e v e e l p r o b l e m e n o p e l k a a r a a n s l u i t e n b e r o e p s p r a k t i j k w i j v r a g e n o n s e c h t e r a f o f e r n a a s t d e z e p r a k t i s c h e g i d s o p d e n d u u r t o c h e n k e l e z w a k k e r e p u n t e n n i e t b e h o e f t e z a l z i j n a a n e e n b o e k d a t v e r d i e p i n g b i e d t e e n b o e k d a t a c h t e r g r o n d i n f o r m a t i e b e s p r e k i n g h e e f t a l t i j d e e n b a l a n s n a a s t m a t i e g e e f t z o a l s h e t a n t w o o r d o p d e v r a a g s t e r k e p u n t e n z i j n e r m i n d e r s t e r k e t e n o e m e n w e l k e v i s i e s z i t t e n e r a c h t e r g e k o z e n e e n v a n o n z e p u n t e n v a n k r i t i e k o p h e t b o e k s t a n d p u n t e n l a a t f u n d a m e n t e l e d i s c u s s i e s i s d e b e p e r k t e a a n d a c h t d i e d i f f e r e n t i a t i e k r i j g t m o g e l i j k m a a k t o v e r h e t v a k n e d e r l a n d s h e t i n h e t b o e k i s e r v o o r g e k o z e n b i j d e u i t w e r b o e k d a t i n d e z e b e h o e f t e v o o r z i e t z o u d e g e k i n g v a n d e b a s i s v o r m i n g d i c h t b i j d e k e r n h e e l n i e u w o p g e z e t t e o p v o l g e r v a n m o e d e r d o e l e n z e l f t e b l i j v e n d a t i s m i s s c h i e n m e d e t a a l d i d a c t i e k m o e t e n w o r d e n h e t n i e u w e g e v o l g v a n h e t f e i t d a t h e t b o e k g e b a s e e r d i s o p b o e k z o u m o e t e n a a n s l u i t e n b i j z o w e l n e d e r h e t l e e r p l a n v o o r s t e l a s o v a n d e s l o d e b o e r l a n d s i n d e b a s i s v o r m i n g a l s b i j n e d e r l a n d s n a i y y o h e t g o e d e v a n d e z e k e u z e i s d a t n u i n d e b a s i s v o r m i n g

het didactiekboek voor de het bijzonder rekening is gehouden met bov en b o u w dat momenteel door h hui shof de belangen van zwakke leerlingen g rijaarsdani en anderen wordt vo o rbereid voor ynvo vwo geeft het inhoudelijk soms taalbe es cho uwing wordt opgevat al s refl ec tie te weinig bijvoorbeeld doordat de be hande o p taal gebruik daarn a a st wordt taalbe ling van theoretische onderwerpen zoals een sc houwin g opgevat als taalvariati e h s t 6 de systematische behan deling van grammaticale wijze waarop in h et boek de t e r m onderwerpen en theo retische achtergronden taalbeschouwing gebruikt wordt roept vra van vaardighe den achterwege blijven deze af gen op d e term is in de eer st e plaat s ambigu wi zing van aandacht voor theorie is een ge doordat het in twee betek e nis s en wordt g e volg van de genoemde keuze wij zijn daar niet bruikt in d e tweede plaats g ebruik e n we de geheel gelukkig mee omdat het ontwikkelen term gewo onlijk anders dan hi er ge beurt na van cognitieve vaardigheden op een hoger ni m elijk al s een verzwakte vorm v a n gram veau theoretische bezinning vooronder stelt n ati ca ov e r ta a lb eschouwin g i s het laats te bovendien geeft de beperk ing tot dit niveau woord no g nie t gesproke n van de basisvorming de indruk dat na het be op pag ina i i verklaren de aut eurs dat taal on halen van de eindtoets een nieuw soort oplei derwij s aa n and er s taligen in dit boek buiten ding gestart moet worden opgezet vanuit de be sc houwin g blijft zij me nen dat de behoef ein dexamineisen llat kan de bedoeling niet ten van deze do el gro e p aan ta alond er wijs daar zijn en dat hoeft ook niet zo te zijn voor t e s terk afwijken va n wat n e der op papina 8 7 nemen de auteurs stelling in de land s t a li ge kinderen moeten l e ren wij wijzen discussie over de vraag wie informatiekunde e ro p da t we et wat je lee s t tek stbegrip voor d e moet geven dat hoeft van hen niet de leraar bru g kla s lijmba c h e a tyy o aanvank e lijk was nederlands te zijn al is nederlands een be ge sc hre ve n voo r a nder s talige lee rlin gen maar langrijke afnemer van de informatie vaardig dat het bo e k zeer suc c esvol i s gebl e ken voor heden ze nemen de kerndoelen 1 8 i q en 20 taalzwakke leerling e n in het algemeen dan ook letterlijk het is echter de vraag of het bijvoorbeeld bij het leren werke n m e t leesstra niet ook een belangrijke taak voor de leraar teg i e en wa t dat betreft waren er wel meer nut nederlands is het proces van verwerving van tige tip s en lessuggesties voor taalzwakke informatievaardigheden te begeleiden onder le e rlin g en in dit boek mogelijk gewee s t andere lepeltak en weydeuia t ygc vinden ove r to et s ing blijft het boek noodgedwongen van wel vaa g tot op dit moment is zelfs nog gee n defi 1 48 moer 1993 4 nitief besluit genomen over hoe de basisvor vaardigheden bij te brengen dan zal ook de ming getoetst zal worden wel is bek end dat er kwaliteit van ons onderwijs aantoonbaar zijn voor nederlands een the matic h e taalge het boek wil een steentje bijdragen aan de bruikstoets zal komen zie daa rvoor het leer verwerkelijking van dit ideaal als de doel plan nederland s verbeek 1 9 9 3 wij hopen dat groepen van het boek deze boodschap weten er niet langer gesprok en zal worde n van een te herkennen zal het zijn doel niet missen eindto e ts basisvorming o mdat d e ba s isvor vanuit onze praktijk als docenten aan een lera ming geen eindonderwijs is de snv o toetsen renopleiding kunnen we zeggen dat de eerste mogen volgens ons sle c hts een diagno sti sche reacties van studenten en collega s nascholing functie hebben de aute ur s benadrukk e n ge

positief zijn studenten hebben veel waarde lukking het belang van diagnostische toetsing en ring voor de vele direct toepasbare lessuggesties bieden tal van suggesties voor beoordelingsgesties die het boek geeft zowel bij de deel als lingsvragen en lijsten met beoordelingscriteria bij de totaalvaardigheden docenten in aan in elk geval dienen de diagnostische functies nascholingscursussen zijn eveneens zeer te tie van de toetsen de functie van kwaliteits spreken over de lessuggesties en over de helde bewaking van het gegeven onderwijs strikt gere overzichtelijke uitleg van de basisvorming scheiden te blijven dat kan gebeuren door de het boek biedt meer dan voldoende toets als diagnostisch op te vatten en de res ul discussiemateriaal voor de nascholing taten van de toetsen los van een beoordeling het is een verdienste van het boek dat het bij van de consequenties voor leerling en op het laagste niveau begint want altijd weer me soniveau als instrument voor kwaliteitsbe dreigt het voorbereidend beroepsonderwijs wakening en advisering te gebruiken vso over het hoofd gezien te worden de leerlingen vormen in feite de belangrijk tot besluitste doelgroep van de basisvorming toch willen we er niet het oog op andere hoewel de auteurs zeggen niet meer te willen leerlingen in het voortgezet onderwijs voor bieden dan een praktische invulling van de ba pleiten ook aandacht te besteden aan fundamentele vorming menen wij dat het boek in de dissonantere aspecten van nederlands dan alleen discussie over moedertaalonderwijs te plaatsen is vaardigheden en het taalgebruik wie een als een uitwerking van de in moedertaal didactiek voortgezette studie wil volgen moet de moge en in vele andere publikaties reeds jarenlang lijkeid hebben tot reflectie op een abstracte gepropageerde opvattingen over de organisatie niveau dan de basisvorming biedt aanvulling van onderwijs het boek is een pleidooi om van de basisvorming op een aantal punten is ernst te maken met de analyse van wat leerling voor ha vo cl vwo leerlingen zeker ge gen moeten leren in termen van vaardigheden wenst het laat zien hoe onderwijs effectief kan worden georganiseerd per les en longitudinaal literatuur hoe de samenhang tussen vakonderdelen kan worden bewerkstelligd het maakt overtuiger de leer basis voor een leerplan fictie in gend duidelijk dat voor leerlingen datgene wat moet 1992 7 p 253258 ze leren toepasbaar gemaakt kan worden voor boer m de nederlands in liet individueel hernepe de praktijk van hun persoonlijk leven voor sordenuijs een leerplanvoorstel en-schede slc hun toekomstige werk en ten behoeve van 1990 voortgezette scholing 13raet a en t hendrix red het evety rapport vooral het aanleren van strategisch handelen eindversln van de commissie vernieuwde einciexn is van het grootste belang menprej rnrin s nederlandse taal en letterkunde het onder woorden kunnen brengen van je uiv n eis h n v o leen haag sdu 1991 probleem het kunnen stellen van analytische hawinkels k voorstel leerplan jeugdliteratuur vragen het hebben van een probleem in de basisvorming een discussiestuk in le oplossende houding al deze vaardigheden vende talen 467 p 1824 maakt leerlingen redzaam als het onderwijs leidse werkgroep moedertaal didactiek moeder erin slaagt leerlingen zinvolle en bruikbare taaldidactiek een linirrlleitli ie voor liet voor yezet 1993 4 m oer 149 ondenvijs muiderberg coutinho ry b c recensie lepertak j en w weyde-ma taalbeschouwin g en informatica in leven de tnlei 461 1991 p x57 zoo lijmbach j m h i hacquebord en k galoma bas kranenburg weet wat je l eest groningen j dijk-

stra i yyo parreren c f van ontw ikk elend o nden vijs leu een leerplan nederland s
ven amersfoort acco tyo e m tol verkuyl het vak nederlands in het voor de ba-
sisvormin g voortgezet onderwijs tussen scylla en cha rybdis in leven d e talen 4
74 1992 p 446 449 e m tol vrrkuyl een nieuwe kans voor taal beschouwing een
plaatsbepalin g te verschij nen jan verboek e a bouwstenen voor de bnsisvor ver-
boek j e a le erplan ne derlands gronin gen niiiitt een leerplan nederlands gronin-
gen wol wolters noordho ff 199 3 ters noordhoff slo 1 9 9 3 88 blz fzs o o tvs
beschrijving 3 dln aliuere procesmana gement basi s vorming 1993 witte th vier
nieuwe methoden voor de basis pa sg el e den ver s cheen een leerplan nederlands
vorming nederl a nd s in leve n de talen 47 0 van jan verboek e a een publicatie
van het in 47 2 en 473 1992 p is5 1 6 305 3 1 en 3 67 stituut voor leerplanontwikk
e ling slo niet 375 een h o ofdstuk over toetsin g dat door cito werd verzorgd wat
ve rboek e a in hun leer plan hebben ges chreven is bijna van zelfsprekend en zo
logi sc h da t iedere l e raar nede rland s de illusie zal hebben dat hij het zelf had
kunnen b e denke n to c h bevat het plan een sc hat aan informatie en nieuwe
gezichts punte n met b ove ndien ee n te prijz e n creati eve kijk op het omgaan
met de kerndoel e n moderniserin g bas is vormin g i s ee n moderni se ring van
het vo o rtgezet onderwij s in d e o nd e rbouw in twinti g kerndoelen d e ugdeli-
jkheidseis en is om s chreven wat iedere leerlin g in nederland t e nmin s te gele e
rd moet hebb e n kerndoelen g even een so ort o nd erg rens aan voor het on der-
wij s aan kinderen in de le eftijd van i 2 tot circ a 16 ja a r geen voorschrift kern-
doelen vormen geen leerplan ze geven wel een beschrijving van de belangrijkste
va kinhouden maar ze doen dat vrij glo baal kerndoel nummer s bijvoorbeeld leer
iiiryen kunnen ooit voor hen bestemde mondelinge instructie uitvoeren kerndoelen
geven wel richtlijnen maar ze laten scholen tamelijk vee l i 50 m oer 1993 4